

можно выделить сложный симбиоз рациональности и иррациональности, мифа, религии, этики и эстетики. Каждый из этих аспектов сделал свой взнос в появление культуры современного формата.

Ключевые слова: культура, мировоззренческая сфера, содержательное разграничение, философская рефлексия, причинно-следственные связи, ценностные приоритеты.

* * *

УДК 101.37

Скотна Н. В.,
доктор філософських наук, професор кафедри
практичної психології, ректор, завідувач кафедри
практичної психології, Дрогобицький державний
університет ім. Івана Франка
(Україна, Дрогобич), skotna@ukr.net

Коновальчук В. І.,
кандидат психологічних наук, доцент, завідувач
кафедри психології, Черкаський обласний інститут
підслідпильної освіти педагогічних працівників
(Україна, Черкаси), vallina_k911@ukr.net

РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Висвітлюється проблема творчого потенціалу людини, як системотворча якість сукупних атрибутивних властивостей і здібностей людини, які за певних умов стають засобом її цілеспрямованої взаємодії із навколишнім світом, забезпечуючи її особистісне самовираження і життєтворчість. Для філософії освіти важливою є розробка проблеми конструктивної динаміки творчого потенціалу особистості на основі пізнання та розуміння механізмів саморегуляції та самоорганізації. Тому, метою статті є філософська рефлексія сутності процесів саморегуляції та самоорганізації, які визначають реалізацію творчого потенціалу особистості у здійсненні її життєтворчості. Методом аналізу виявляється діалектична єдність двох протилежних тенденцій: до самозбереження та саморозвитку, яка є характерною особливістю процесу індивідуального розгортання творчого потенціалу людини. Процес саморегуляції творчого потенціалу особистості спрямований на збереження стійкості психіки, а процес самоорганізації – на порушення цієї стійкості. Стійкість і мінливість служать необхідною умовою відбору цінних якостей, особистості і переходів, із яких складається весь процес творчого розвитку.

Ключові слова: творчий потенціал, особистість, саморегуляція, самоорганізація, стійкість, мінливість, творчий розвиток, психічні захисти.

Криза у вирішенні глобальних проблем сучасного життя, гострота проблем збереження життя на планеті – є світоглядним питанням, у якому інтегровані принципи буття, пізнання і переходу від практики безвідповідального амбіційного ствердження і маніпулювання природними і людськими ресурсами до практики узгодженої повноцінної взаємодії. Кожна людина володіє творчістю у вигляді потенціалу, однак, не кожен потенційний зміст може відповідати певним очікуванням. Творчий потенціал необхідно розглядати у сукупності природних властивостей і здібностей людини, що виявляються через її актуалізовану потребу і готовність взаємодіяти із зовнішнім світом, реалізувати життєдіяльність у певному суспільстві [1]. При цьому творчий потенціал людини є системотворчою якістю сукупних атрибутивних властивостей і здібностей людини, які за певних умов стають засобом її цілеспрямованої взаємодії із навколишнім світом, забезпечуючи її особистісне самовираження і самореалізацію [2].

Варіативність втілення потенційної сутності людини може мати як прогресивний, так і деструктивний характер. Тому, для філософії освіти важливою є розробка проблеми динаміки творчого потенціалу на основі пізнання та розуміння механізмів саморегуляції та самоорганізації. Головним чинником, який актуалізує нескінченну складність та багатоманітність потенціалу людини є її постійна взаємодія зі світом. Саме вона вимагає

постійного і послідовного розгортання нескінченної складності людини, багатозначності, поліваріативності. Сучасна освітня практика зовнішнього контролю та стандартизації процесів пізнання та розвитку особистості супроводжується блокуванням її творчого потенціалу і пригніченням потреби у прогресивному зростанні та розвитку. Потенційна небезпека нереалізованості неодноразово наголошувалася дослідниками. Зокрема, К. Юнг: зауважував: «Ненароджений твір в душі художника – це стихійна сила, яка прокладає собі шлях тиранічно і насильно, або з тією неповторною хитрістю, з якою вміє досягати своїх цілей природа, не піклуючись про особисте благо чи лихо людини – носія творчого начала» [3, с. 277].

Філософський аналіз потенціалу людини актуальний тим, що здатний створити концептуальне знання про людські сили і якості, на сучасному рівні їх пізнання і визначити стратегічні напрямки реалізації. Великі надії, які пов'язують дослідники з людськими якостями, накладають і велику відповідальність за точність знань про них. У цьому зв'язку особливу проблему становить сьогодні виявлення процесів та механізмів реалізації творчого потенціалу.

Метою статті є філософська рефлексія сутності процесів саморегуляції та самоорганізації, які визначають динаміку творчого потенціалу особистості.

Розвиток особистості на думку провідних дослідників (Б. Ананьєва, В. Асеева, М. Муканова, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, Д. Узнадзе, В. Дружиніна, В. Шадрікова, С. Степанова, Є. Варламова) визначається творчим потенціалом. Традиційним для філософії є розуміння людини як нескінченно складної сутності. Справедливо зауважує А. Арсенєв [4, с. 274]: «Ми ніяким чином не зможемо вийти із області розуміння людини і особистості, як парадоксально нескінченного–скінченного створіння». Цю особливість людини неодноразово підкреслював М. Бердяєв: «Людина є мікрокосм і мікротеос ...» [5, с. 20–21]. На думку філософа трагізм життя, зумовлений зіткненням кінченного і нескінченного, тимчасового і вічного, невідповідністю між людиною як духовним створінням і людиною як природним створінням, що живе в природному світі. Це положення стосується природи та динаміки творчого потенціалу людини.

Процес індивідуального розгортання творчого потенціалу передбачає визнання його як цілісної системи, що являє собою діалектичну єдність двох протилежних тенденцій: до самозбереження та саморозвитку. Протилежних, оскільки тенденція до самозбереження протидіє змінам у системі, прагне зберегти її рівновагу і стабільність, а тенденція до саморозвитку, навпаки, спонукає цю систему змінюватися. У той же час ці дві тенденції нерозривно пов'язані між собою, оскільки перша з них зберігає найбільш цінне, що було набуто у процесі саморозвитку особистості і в той же час створює передумови для реалізації другої тенденції – саморозвитку, що забезпечує прогресивну або регресивну динаміку. У наукових теоріях зазначені тенденції найбільш адекватно відображаються поняттями «саморегуляція» і «самоорганізація».

Поняття «саморегуляція», «саморегулювання» – похідне від поняття «регулювання». Під регулюванням розуміється процес приведення чогось до відповідності зі встановленими нормами, правилами [6].

Процес регулювання розкривається як порівняння регульованого показника із визначеним значенням, і в разі відхилення (неузгодженості) його заданого значення на об'єкт регулювання спрямовується дія, яка відновлює регульований показник. Таким чином, процес регулювання обов'язково передбачає наявність регульованого об'єкта та регулюючої системи або просто регулятора. Регулятор може бути або органічно «вбудованим» в сам процес, або відносно самостійним. У першому випадку впорядкованість об'єкта (системи) досягається мимовільно, за допомогою взаємовпливів його елементів, які і здійснюють регуляцію, інакше кажучи, за допомогою саморегулювання. У другому випадку впорядкованість виступає як результат зовнішніх впливів, тобто регулювання. Саморегулювання, будучи історично першим типом регулювання, має тривалу історію вдосконалення. Суть його полягає в тому, що відхилення від заданого режиму автоматично дає про себе знати за рахунок зворотного зв'язку, чим і викликає вплив, що усуває відхилення. Саморегулювання властиве як живим, так і неживим системам. Так, у фізико-хімічних науках існує «закон рівноваги», який свідчить, що системи, що знаходяться у певній рівновазі, виявляють тенденцію зберігати її, створюючи внутрішню протидію силам, які її змінюють. По суті цей закон відображає основні ознаки саморегуляції. «Закон рівноваги», як показують спостереження, цілком діючий у біологічних, психічних і соціальних системах. Аналізуючи наукову літературу із проблеми саморегуляції, ми встановили, що, в основному, в ній розглядаються аспекти саморегуляції психічних процесів і станів особистості і відображаються різні теорії саморегуляції психічного тону індивіда. Значно менше вивчена проблема саморегуляції цілісної життєдіяльності особистості. Наукові ж дослідження, присвячені питанню саморегуляції творчого потенціалу особистості, поки ще дуже рідкісні і не дають цілісного уявлення про її закономірності і механізми.

Наукова розробка проблеми розвитку творчого потенціалу передбачає у якості відправної точки розглядати явище більш загального порядку – процес саморуху живої природи. Підставою для таких вихідних орієнтирів служать найперше ідеї академіка В. Вернадського про безперервне розширення меж біосфери, про заселення її живою речовиною. Жива речовина змінюється, пристосовується до змін середовища, але, можливо, має і свій процес еволюції, який проявляється у зміні з перебігом геологічного часу поза залежністю від змін середовища [7]. Таким чином, В. Вернадський розрізняв у живій природі два достатньо мірою самостійних процеси. Один з них забезпечує адаптацію, і виявляється у пристосуванні живої системи до змін середовища проживання. Адаптаційні механізми, які забезпечують таке пристосування, реалізують функцію встановлення певної відповідності, рівноваги живої системи і середовища. Однак, така рівновага носить тимчасовий нестійкий характер. Різкі і часом глибокі зміни в середовищі можуть явно не відповідати адаптивним можливостям живих систем, що може призвести їх до загибелі. Тобто, мова йде про те, що адаптивні можливості живих систем мають свою межу. Водночас, жорстка залежність живої системи від середовища позбавляє можливості пояснити прогресивну еволюцію, а саме, поступове вдосконалення, рослинного і тваринного світу, лише

дією їх адаптаційних механізмів. Тому В. Вернадський висловлює думку про ймовірність наявності у живих систем свого власного процесу еволюції, який не залежить від впливу середовища. В зв'язку з цим відомий фізіолог П. Симонов відзначає, що процес саморуху живої природи передбачає діалектично суперечливу взаємодію тенденцій самозбереження і саморозвитку, де здатність збереження себе, свого потомства, популяції, виду представляє скоріш необхідну умову розвитку, однак, не єдиний критерій, що визначає динаміку еволюційного процесу [8].

Прагнення індивіда реалізувати свій особистісний потенціал (запас життєвої енергії, задатки, здібності) проявляється у потребі у самореалізації. Одним із проявів зазначеної потреби виступає самоактуалізація як повне переживання життя, постійний вибір і реалізація своїх можливостей [9, с. 191–192]. Для кожної людини притаманні процеси саморегуляції, і процеси самоорганізації, але в різному співвідношенні. О. Асмолов [10, с. 75–77] наводить низку принципів, які відображають системні аспекти розвитку людини в природі і суспільстві, для визначення особливостей функцій кожного з цих процесів в регуляції поведінки особистості в системі соціальних (групових) відносин. Зокрема, автор виділяє, що еволюція будь-яких систем, які розвиваються, передбачає взаємодію двох протилежних тенденцій – тенденції до збереження і тенденції до зміни. У контексті наших розмірковувань, перша тенденція відображає сутність процесу саморегуляції систем, а друга – процес самоорганізації систем. Для того, щоб розкрити конкретні механізми реалізації творчого потенціалу особистості у системі буття людини, необхідно проаналізувати системотворні підстави тих численних підсистем, у яких відбувається життєдіяльність особистості. Особистість, перебуваючи у ролі активного «елемента» в динамічній системі суспільних стосунків, виявляється носієм двох тенденцій в еволюції цієї системи – тенденції до збереження, відтворюючи родовий досвід системи, чим здійснюється саморегуляція, і тенденції до зміни, до певного «розширеного відтворення», яке забезпечує появу у системі різних інновацій, тобто, забезпечуючи самоорганізацію. Функціональні системні якості суб'єкта, які характеризуються як стереотипні, репродуктивні і адаптивні, і реалізуються у конформній поведінці у соціальній групі, репродуктивному мисленні, стандартизованих навичках і звичках особистості виявляється саморегуляцію потенціалу особистості. Системні індивідуальні якості особистості як суб'єкта діяльності, які визначають продуктивні і неадаптивні прояви: вчинки і діяння індивідуальності, уяву, творчість, інтелектуальну ініціативу і життєтворчість в цілому, виявляють процес самоорганізації особистості.

У теорії саморегуляції психічного тону індивіда встановлено, що саморегуляція психічного тону (у вигляді психічних процесів і станів) може здійснюватися трьома шляхами: через зміну загальної поведінки організму, через емоційні або ж соматичні (тілесні) реакції. У свою чергу, ці реакції по зворотних нервових зв'язках впливають на мозок і тим самим змінюють інтенсивність його роботи.

У психоаналітичній теорії особистості при дослідженні взаємодії трьох інстанцій людської психіки («Воно», «Я», та «Над-я»), формується концепція механізмів, які «Я» використовує для врегулювання

внутрішньої нестабільності і конфліктів. Такі конфлікти зумовлюються суперечливістю інстинктивних потреб, керованих принципом задоволення та вимогами суспільства. Виникнення конфлікту супроводжується відчуттями страху, докорів сумління, тривоги. Засоби, які використовує особистість («Я») для подолання таких станів, у психоаналізі отримали назву «захисні механізми».

Таким чином, захист пов'язується із основними функціями психіки: пристосуванням, урівноваженням та регуляцією. З. Фрейд висловлює думку про необхідність дослідження зв'язку між певними формами захисту і невротичними захворюваннями, та ідею стосовно вагомості виявлення залежності між рівнем розвитку психіки і способами захисту, які використовуються на етапі недиференційованої психіки і після утворення структур [11].

Ґрунтуючись на теоретичних засадах ідей З. Фрейда, А. Фрейд досліджує захисні механізми в контексті проблеми онтогенезу психіки [12]. Дослідниця виділила дев'ять способів захисту, які не були систематизовані. У різних працях із психоаналізу механізми захисту розглядаються як перцептивні, інтелектуальні та рухові автоматизми різного рівня складності, що виникають в процесі довільного і мимовільного навчання. При цьому, визначальна роль в утворенні таких автоматизмів відводиться травматичним ситуаціям, подіям в ранніх міжособистісних стосунках.

Розвинувши ідею З. Фрейда стосовно зв'язку між окремими способами захисту і відповідними невротами, А. Фрейд відзначила роль захисних механізмів в нормі і патології індивідуального розвитку людини. Окрім цього, А. Фрейд визначає захисні механізми, як діяльність «Я», котра починається тоді, коли «Я» піддається надмірній активності спонук (збуджень) чи відповідних інших афектів, що є для нього небезпечними. Вони функціонують автоматично, не узгоджуючись із свідомістю [12, с. 171].

Початково під захистом розумілась перш за все несвідомо діяльність людини, спрямована на врегулювання дисбалансу психічних функцій і порушення цілісної психічної організації людини. Важливою є думка А. Фрейда щодо фіксованого використання певних способів психічного захисту, що спричиняє ригідність психіки. У працях послідовників психоаналітичної теорії психічні захисти розглядалися в контексті інших проблем, однак через їх спроможність здійснювати регуляторну функцію.

На думку З. Фрейда [11], психічні захисти покликані забезпечити психічну рівновагу суб'єкта, знизити рівень тривоги, напруження. Це вдається, найперше, у результаті витіснення конфліктогенного змісту за межі свідомості. Та витіснення – як спосіб захисту – лише тимчасово може деактуалізувати внутрішню суперечність, утримуючи її в сфері несвідомого. З часом витіснений зміст може актуалізуватися, та в реальності він має змогу предстатись лише у вигляді заміщуючого утворення. Клінічна практика психоаналізу концентрувала увагу на такому різновиді заміщуючого утворення, як симптом. У психоаналізі особлива увага приділялась виявленню природи перенесення. Саме через перенесення є можливість дослідити зв'язок минулого з несвідомим. З. Фрейд визначав перенесення як повторення, нове «видавництво» старих об'єктних стосунків. Це анахронізм, часова похибка. Необхідним складовим компонентом даного явища є переміщення –

імпульси, почуття і захисти стосовно особистості в минулому переміщуються на особистість в теперішньому. Перенесення може складатися із будь-яких компонентів об'єктних стосунків, тобто воно може переживатись як почуття, потяги, страхи, фантазії.

Захисна система психіки кожної особистості унікальна та формується під впливом індивідуального дитячого досвіду. Функціонування захисних механізмів у психіці притаманне кожній здоровій людині, однак закріплення, фіксованість механізму, використання його як єдиного способу вирішення проблем, призводить до поведінкової та особистісної ригідності, внаслідок чого ускладнюється прояв творчого потенціалу у організації особистістю подій власного життя, життєтворчості. Творчий потенціал, «прориваючись» через призму психологічних захистів, зазнає трансформації, викривляється, та реалізуючись у творчому продукті, часто набуває деструктивних ознак.

Таким чином, процес саморегуляції спрямований на підвищення стійкості системи, а процес самоорганізації немислимий без порушення цієї стійкості. У всьому різноманітті системних процесів – від складних фізичних явищ до людської творчості – всі без винятку процеси розвитку пов'язані з порушенням стійкості. Саме тому, Д. Ельконін влучно зауважує, що [13], особистість – це не регуляція, а, навпаки, подолання, усіляких регуляцій.

У функціональній теорії організації поняття «самоорганізація» характеризує, по-перше, спонтанність, тобто, внутрішню обумовленість процесу відтворення і зміни певної єдності, і, по-друге, організаційний характер цього процесу, звідси самопідтримка (або самозбереження) і саморозвиток розглядаються як різні аспекти активного організаційного процесу. З точки зору авторів цієї теорії, біологічні і соціальні системи за своєю внутрішньою природою «неспокійні», прагнуть вийти за межі готової форми, безперервно генерують варіації, здійснюють постійний «пошук» [14; 15; 16]. Повна урегульованість, «організованість» всіх процесів у системі є дисфункційною, виступає дезорганізуючим фактором. Через варіювання вони «намацують» і реалізують, закріплюють ніші функціональних можливостей, тобто здійснюють своєрідний рух в просторі функціональних можливостей. Цей рух, як правило, носить адаптивний характер, являється додатковим фактором стійкості. Те, що в якості поступального перетворення самоорганізованих систем велику роль грає випадковість, не означає, однак, що сам цей процес носить випадковий характер. Випадковість пов'язана із процесом відбору, який стабілізує, інтегрує в структурі потенціалу тільки ті відхилення, які відповідають стійким критеріям відбору. Якісні трансформації не зводяться до самонавчання, накопичення досвіду, не представляють збій «площини еволюції».

Суперечність між мінливістю і стійкістю, яке визначає динаміку творчого потенціалу і проявляється у формі боротьби двох взаємовиключних і взаємодоповнюючих протилежностей, має загальний характер. При цьому стійкість і мінливість служать необхідною умовою відбору цінних якостей і переходів системи з одного стану в інший, переходів, які визначають весь процес реалізації творчого потенціалу і розвиток особистості. Іншим атрибутом таких, переходів є зовнішній простір. Творчий потенціал особистості поза простором не може прогресувати, бо тільки при взаємодії із ним виникають протиріччя, які створюють необхідні умови активності

потенціалу, його саморуху в напрямку самозбереження і розвитку. Співвідношення стійкості творчого потенціалу і лабільності його функцій відображає спрямованість реалізації на розвиток.

Висновки. Реалізація творчого потенціалу особистості обумовлена взаємозв'язком людини, суспільства і природи. Внутрішні конфлікти, що виникають, зокрема, під впливом дитячого емоційного досвіду, супроводжуються напруженням. За таких обставин психіка активує захисні механізми, основною метою яких є саморегуляція. Гіперфункція захисних механізмів психіки, фіксація на одному з них та використання захисних механізмів, що не відповідають рівню розвитку особистості перешкоджає інтеграції особистості, самоактуалізації, а отже і життєтворчості. Динамічна стійкість потенціалу є необхідною умовою повноцінної реалізації творчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Беляев И. А. Целостность человека в аспекте взаимосвязи его способностей и потребностей: монография / И. А. Беляев. – Оренбург: ОГИМ, 2011. – 360 с.
2. Краева О. Л. Диалектика потенциала человека: Монография. – М.; Н. Новгород: Нижегород. гос. с.-х. академия, 1999. – 192 с.
3. Юнг К.-Г. Об отношении аналитической психологии к поэтико-художественному творчеству Архетип и символ. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с.
4. Арсеньев А. С. Философские основания понимания личности: Цикл популярных лекций–очерков с приложениями: Учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 592 с.
5. Бердяев Н. А. О русской философии: [Сборник: В 2 ч. / Н. А. Бердяев; Вступ. ст. Б. В. Емельянова, А. И. Новикова]. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 238 с.
6. Конопкин О. А. Психологические механизмы регуляции деятельности. – М.: Наука, 1980. – 256 с.
7. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М.: Наука.
8. Симонов П. В. Мотивированный мозг. – М.: Наука, 1987. – 266 с.
9. Шевандрин Н. И. Социальная психология в образовании: учебное пособие. – М., 1995. – 544 с.
10. Асмолов А. Г. Психология личности: Учебник. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
11. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. – М.: Наука, 1989. – 456 с.
12. Фрейд А. Психология «Я» и защитные механизмы. – М., 1993. – 141 с.
13. Эльконин Д. Б. Э–53. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
14. Эшби У. Р. Принципы самоорганизации // Принципы самоорганизации: Пер. с англ. – М.: Мир, 1966. – 343 с.
15. Сетров Н. М. Основы функциональной теории организации. Философский очерк. – Л.: Наука, Ленинградское отделение, 1972. – 164 с.
16. Николис Г., Пригожин И. Самоорганизация в неравновесных системах: от ... к упорядоченности через флуктуации. – М.: Мир, 1979. – 512 с.

References

1. Beljaev I. A. Celostnost' cheloveka v aspekte vzaimosvjazi ego sposobnostej i potrebnostej: monografija / I. A. Beljaev. – Orenburg: OGIM, 2011. – 360 s.
2. Kraeva O. L. Dialektika potenciala cheloveka: Monografija. – M.; N. Novgorod: Nizhegorod. gos. s.-h. akademija, 1999. – 192 s.
3. Jung K.-G. Ob otnoshenii analiticheskoi psihologii k pojetiko-hudozhestvennomu tvorcestvu Arhetip i simvol. – M.: Renessans, 1991. – 304 s.
4. Arsen'ev A. S. Filosofskie osnovanija ponimaniya lichnosti: Cikel populjarnykh lekcij–ocherkov s prilozhenijami: Ucheb. posob. dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij. – M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2001. – 592 s.
5. Berdjaev N. A. O russkoj filosofii: [Sbornik: V 2 ch. / N. A. Berdjaev; Vstup. st. B. V. Emel'janova, A. I. Novikova]. – Sverdlovsk: Izd-vo Ural. un-ta, 1991. – 238 s.
6. Konopkin O. A. Psihologicheskie mehanizmy reguljacji dejatel'nosti. – M.: Nauka, 1980. – 256 s.

7. Vernadskij V. I. Biosfera i noosfera / V. I. Vernadskij. – M.: Nauka.
8. Simonov P. V. Motivirovannyj mozg. – M.: Nauka, 1987. – 266 s.
9. Shevandrin N. I. Social'naja psihologija v obrazovanii: uchebnoe posobie. – M., 1995. – 544 s.
10. Asmolov A. G. Psihologija lichnosti: Uchebnik. – M.: Izd-vo MGU, 1990. – 367 s.
11. Frejd Z. Vvedenie v psihoanaliz: Lekcii. – M.: Nauka, 1989. – 456 s.
12. Frejd A. Psihologija «Ja» i zashhitnye mehanizmy. – M., 1993. – 141 s.
13. Jel'konin D. B. Je–53. Izbrannye psihologicheskie trudy. – M.: Pedagogika, 1989. – 560 s.
14. Jeshbi U. R. Principy samoorganizacii // Principy samoorganizacii: Per. s angl. – M.: Mir, 1966. – 343 s.
15. Setrov N. M. Osnovy funkcional'noj teorii organizacii. Filosofskij ocherk. – L.: Nauka, Leningradskoe otdelenie, 1972. – 164 s.
16. Nikolis G., Prigozhin I. Samoorganizacija v neravnovesnyh sistemah: ot ... k uporjadochennosti cherez fluktuacii. – M.: Mir, 1979. – 512 s.

Skotna N. V., Dr. habil (philosophy), Professor of ractical psychology department, rector, head of practical psychology department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych), skotna@ukr.net

Konovalchuk V. I., Ph.D. in Psychology, associate professor, Psychology Department Chairperson of Cherkassy Regional Institute of Post-diploma Education for Pedagogical Workers (Ukraine, Cherkassy), vallina_k911@ukr.net

The realization of personal creative potential

The article highlights the problem of personal creativity as a system of total quality attribute properties and abilities that under certain conditions become purposeful means of its interaction with the outside world ensuring personal expression and life creativity. The research of the problem of constructive dynamics of personal creative potential through knowledge and understanding of the mechanisms of self-regulation and self-organization is important for the philosophy of education. Therefore, the aim of the article is philosophical reflecting on the essence of self-regulation and self-organization processes that determine the realization of creative potential in the implementation of personal life creativity. Dialectical unity of two opposite trends: self-preservation and self-development is a characteristic feature of the personal creativity realization. The process of self-regulation of the creative potential aims to preserve the resistance of the psyche, and the process of self-organization aims to break this resistance. Variability and resistance are a prerequisite of valuable qualities selection and personal transitions that make up the whole process of creative development.

Keywords: creative potential, personality, self-regulation, self-organization, resistance, variability, creative development, psychological defence.

Скотна Н. В., доктор философских наук, профессор кафедры практической психологии, ректор, заведующая кафедрой практической психологии, Дрогобычский государственный университет им. Ивана Франко (Украина, Дрогобыч), skotna@ukr.net

Коновальчук В. И., кандидат психологических наук, доцент, заведующая кафедрой психологии, Черкасский областной институт последипломного образования педагогических работников (Украина, Черкассы), vallina_k911@ukr.net

Реализация творческого потенциала личности

Освещается проблема творческого потенциала человека, как системообразующего качества совокупных атрибутивных свойств и способностей человека, которые при определенных условиях становятся средством его целенаправленного взаимодействия с окружающим миром, обеспечивая личностное самовыражение и жизнетворчество. Для философии образования важна разработка проблемы конструктивной реализации творческого потенциала личности через познание и понимание механизмов саморегуляции и самоорганизации. Целью статьи является философская рефлексия сущности процессов саморегуляции и самоорганизации, которые определяют реализацию творческого потенциала личности в осуществлении ее жизнетворчества. Методом анализа выявлено диалектическое единство двух противоположных тенденций: к самосохранению и саморазвитию, которое есть характерной особенностью процесса индивидуального развертывания творческого потенциала человека. Процесс саморегуляции творческого потенциала личности направлен на сохранение устойчивости психики, а процесс самоорганизации – на нарушение этой устойчивости. Устойчивость и изменчивость служат необходимым условием отбора ценных качеств, личности и переходов, из которых состоит весь процесс творческого развития.

Ключевые слова: творческий потенциал, личность, саморегуляция, самоорганизация, устойчивость, изменчивость, творческое развитие, психические защиты.

* * *